

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra systematické teologie

Teologické nauky

Vít Raška

Ospravedlnění vírou nebo skutky v díle C.S. Lewise

Bakalářská práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Dominik Opatrný, Th.D.

2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu. Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 14. dubna 2021

Bc. Vít Raška

Touto cestou chci poděkovat Doc. Dominikovi Opatrnému Th.D. za odborné vedení, trpělivost a za důležité a cenné rady pro zpracování bakalářské práce. Poděkování patří též mé ženě, která velkodušně tolerovala mé výlety do nejhezčího města v naší zemi.

1 OBSAH

1	OBSAH	4
2	ÚVOD	5
3	C.S. LEWIS	6
3.1	Precepce C.S. Lewise v České republice	6
3.2	Co víme, že věděl	7
3.3	Stanovisko Lewise na základě konfese	8
4	PŘIROZENÝ ZÁKON	9
4.1	Veškerou svou činností podřídil tomuto velkému vzoru	10
4.2	Nemožnost naplnění zákona	11
4.3	Láska k Bohu a láska k ženě	13
4.4	List Římanům a nemožnost naplňovat zákon	14
4.5	Morálku nejde obejít	16
5	HOZENÍ FLITNY DO ŽITA	17
6	SPÁSA A MORÁLNÍ PROBLÉM S ODMĚNOU ZA DOBRÉ CHOVÁNÍ	19
7	EVOLUCE	21
7.1	Popis nového člověka	22
8	ZÁVĚR	24
9	PRAMENY A LITERATURA	26
9.1	Monografie	26
9.2	Odborné časopisy	27
9.3	El. monografie	28

2 ÚVOD

Hlavním tématem této práce je ospravedlnění v díle C.S. Lewise. Tento křesťanský apologeta konvertoval do anglikánské církve, (ve které byl jako dítě pokřtěn, ale kterou v dospívání opustil), ale ve svém díle se snažil obhajovat obecné křesťanství tak, aby jej mohli číst křesťané bez ohledu na svou konfesi. ¹Je tedy zajímavé, jak se s tímto postojem rozhodl přistoupit k popisu tématu, na kterém se dlouhou dobu rozcházel protestanté s katolíky. Není to hlavní téma tohoto autora, ale i přesto na něj narazíme v drtivé většině jeho díla, ať již jde o beletrii, jeho eseje nebo apologetické knihy. Dílo tohoto autora je ale důležité tím, že „*Lewisova reinterpretace křesťanské zvěsti je tak dalekosáhlá, že sahá až k samotným kořenům a představuje konsistentní alternativu k ostatním pokusům o interpretaci evangelia, které byly podniknuty v rámci křesťanské teologie tohoto století.*“²

V rámci této práce začnu od Lewisova pojetí *zákona*, který ze zkušenosti lze naplňovat jen částečně. Popíšu jeho pohled na milost, u které vycházel z Listu Římanům, abych si takto připravil půdu pro hlavní část práce. Poté se pokusím popsat důsledky, které z jeho řešení ospravedlnění milostí nebo skutky plynou.

¹ srov. LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, str.5.

² HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, str.7.

3 C.S. LEWIS

C.S. Lewis (1898-1963) byl profesorem anglické literatury, spisovatelem a jedním z apologetů křesťanství ve 20. století. Pro křesťanství „Považoval se spíš za „překladače do lidové řeči“, nebo jak o něm s trochou ironie řekl jeho blízký přítel J.R.R. Tolkien, za „teologa pro každého“.³ Mezi vlivy, které působily na jeho uvažování a tvorbu, se řadí Platon, G.K. Chesterton⁴, J.R.R. Tolkien, Owen Barfield, Charles Williams.⁵ Po konverzi, kterou prošel v dospělosti⁶ a kterou popisuje v knize Zaskočen radostí⁷ se snaží svými knihami obhájit obecné křesťanství, které je společné napříč církvemi. Jan Pavel II. jeho život popsal slovy: „C.S. Lewis věděl, v čem spočívá jeho apoštolát. A naplnil ho.“⁸ Vliv jeho osudu na dnešní křesťansko autory je patrný i tím, že v knize od P. Kreefta⁹ i W.P. Yunga¹⁰ je postava C.S. Lewise jako doprovázející moudrý muž. O osudech jeho manželství byl natočen film Krajina stínů a dodnes jsou po světě pořádány konference o jeho díle.

3.1 Precepce C.S. Lewise v České republice

Zajímavostí je, že první Lewisovou knihou v češtině bylo vydání částí rozhlasových přednášek pod názvem Hovory v exilovém nakladatelství Nová Evropa již v roce 1945. Dnes jsou tyto přednášky zařazeny do knihy K jádru křesťanství. V naší zemi je oficiálně vydáván až po Sametové revoluci. V posledních letech zájem o jeho dílo roste, což dokazuje jednak vydávání knih v nových vydáních a uvedení knih v českém jazyce dosud nevydaných, články v odborných časopisech, odborné monografie, i přednášky na křesťanských akcích i pořádání (v pravdě komorních) Lewisologických sympózií. I podle počtu vydání, ale i díky filmovému zpracování je nejen v České republice nejvíc znám jako autor Narnie.

³ HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, str.6.

⁴ <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.268317/page/n9/mode/2up>

⁵ HOŠEK, Pavel. *Cesta do středu skutečnosti: směřování k nebeskému cíli duchovní pouti v myšlení a díle C.S. Lewise*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. Quaestiones quodlibetales, str.59.

⁶ Roli mýtu kterou se jednou v historii opravdu odehrál v konverzi Lewise se zabývá i J. Ratzinger in. BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. Vyd. 2. Přeložil Daniela BLAHUTKOVÁ. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008, str.191.

⁷ LEWIS, C. S. *Zaskočen radostí: Podoba mého dřívějšího života*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994. Scriptum.

⁸ HOŠEK, Pavel. *Cesta do středu skutečnosti: směřování k nebeskému cíli duchovní pouti v myšlení a díle C.S. Lewise*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. Quaestiones quodlibetales, str.5.

⁹ KREEFT, Peter. *Pout': duchovní mapa pro moderní poutníky*. Přeložil Immanuel MARIAE. Praha: Krystal OP, 2014.

¹⁰ YOUNG, William P. *Křižovatky*. Vydání druhé. Přeložil Šárka KADLECOVÁ. Praha: Knižní klub, 2018.

Zajímavý pohled na současný zájem o C.S. Lewise je u M.C. Putny (tento jeho názor zde uvádím jako názor odborného literárního kritika), který popisuje svůj zážitek z křesťanského festivalu FAITH AND WRITING v Michiganu. I přes kvality, které Lewisovi přiznává, píše:

Avšak, ještě mnohem pozoruhodnější je ten kult CSL, který mi až tady došel. Ba, spíš mě praštil, když druhý z přednášejících (ten méně pozoruhodný) na otázku z publika, která je jeho nejoblíbenější Lewisova kniha, odvětil bez váhání: Narnie. Tu jsem přečetl třicetkrát. -A ouvej, ouvej. Tohle už je přece problém, ne? Když mladý akademik prohlásí, že četl třicetkrát jednu knihu. Navíc knihu, určenou vlastně pro děti... Na jednu stranu to je pochopitelné a jistě to není špatná volba - pokud připustíme, že křesťanské prostředí může či má mít své moderní klasiky. V CSL je vtěleno mnohé z toho nejlepšího z anglické katolické tradice, z Newmana a Chestertona a všech ostatních, ten vtip a lehkost a obratnost a radostnost atd. atd. A tím, že se nestal římským katolíkem a přenesl toto dědictví na pole ‚mere Christianity‘, tuto šíři svého čtenářstva umožnil. Ale současně CSL určitě není nejhlubší z těch autorů, v jejichž tradici kráčí. Ba, na rozdíl od nich je mnohdy právě až příliš průhledný, jednoznačný, didaktický.¹¹

I v českém prostředí je C.S. Lewis oblíbený napříč denominacemi. Jako důležitého autora jej chápou např. katolík Štěpán Smolen nebo evangelík Pavel Hošek.

3.2 Co víme, že věděl

Je užitečné zmínit výchozí znalosti v této oblasti, které i přes jejich rozsah C.S. Lewis opakovaně snižoval.¹²

Spor o spasení vírou nebo skutky se v křesťanství poprvé promýšlí v novozákonních listech a to zejména v listech apoštola Pavla. Od Lewise tady můžeme očekávat hlubokou znalost. Jak zmiňuje Lewisův životopisec Sam Wellman¹³, velmi mu záleželo na novém překladu listů do angličtiny.

Jack¹⁴ byl velice potěšen, když viděl překlad Pavlových listů od J.B. Philipse konečně vytištěný. Určitě k realizaci tohoto plánu sám svým dílem přispěl. Po mnohých odmítnutích svolil jeho vlastní vydavatel Geoffrey Bles, že je vydá na jeho doporučení. Jack navrhl titul *Dopisy mladým církvím* a napsal předmluvu, v níž připomněl, že v roce 1600 tradicionalisté také protestovali, když král Jakub autorizoval nový překlad Bible!

Téměř v celé předmluvě, kterou k tomuto překladu napsal, se věnuje sv. Pavlu¹⁵, hlavně argumentaci proti názoru, že sv. Pavel z Tarsu pokřivil evangelium a učinil je přísnějším. C.S.

¹¹ citováno z <http://souvislosti.cz/OLD/clanek.php?id=774>

¹² LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, str.5

¹³ srov. WELLMAN, Sam. *C.S. Lewis: Poutník krajinou fantazie*. Přeložil Tomáš ADÁMEK. Praha: Návrat domů, c2000. Tvůrci dějin, str. 156

¹⁴ přezdívka C.S. Lewise používaná blízkým okolím

¹⁵srov. <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/6500/3/Hosek.pdf>

Lewis dokazuje, že tomu tak není a již touto argumentací dokazuje hlubokou znalost listů. V jeho díle je rovněž mnoho odkazů nebo i přímých pavlovských citátů¹⁶

Měl také znalosti, jak nad tématem spásy „vírou nebo skutky“ uvažovali křesťané od doby patristiky¹⁷, přes středověké myslitele (středověká literatura byl hlavní obor C.S. Lewise, na středověkou literaturu také sepsal svou hlavní životní vědeckou práci, příspěvek do Oxford History of the English literature), tradici reformace a anglikánskou věrouku, až po očekávatelnou dobrou znalost tohoto tématu v Katolické církvi.¹⁸

Z díla C.S. Lewise, které lze rozdělit na oblast vědeckou, románovou a apologetickou, budu nejvíce čerpat z posledně zmíněné oblasti. Žádná z těchto knih nemá téma ospravedlnění milostí nebo skutky jako hlavní, ale ve velké části z nich jsou pasáže tomuto tématu věnované. Jako doplňující materiál použiji i díla beletristická, ve kterých Lewis používá „...účinků krásné literatury na mysl čtenáře...a které můžeme vhodně označit jeho vlastním souslovím ‚křest fantazie‘ či ‚konverze imaginace.‘¹⁹ Velký rozdíl v jeho popularizačních pracích, které byly i kritizovány za přílišnou racionalitu,²⁰ a jeho dílech beletristických, ve kterých se domníval, že je nutné přizpůsobit „...musí adekvátně reflektovat estetický rozměr duchovní skutečnosti.“²¹ je založen na vědomém zvolení literárních nástrojů. Pro celkové vyznění toho, co Lewis zamýšlel předat, nemůžu beletristickou část díla v této práci vynechat.

3.3 Stanovisko Lewise na základě konfese

Náš autor byl přesvědčen, že ve svém díle popisuje nauku, která je společná všem křesťanům. C.S. Lewis po své konverzi ke křesťanství pokračoval svou praxi v Anglikánské církvi, do které byl pokřtěn jako dítě, ale přesto se ve svých dílech až úzkostlivě vyhýbá doporučení konkrétní církve, do které by měl podle jeho názoru dospělý konvertita vstoupit. Svůj úkol, který často popisuje v úvodech knih, vnímá tak, že má vysvětlovat a hájit takovou víru, která je společná křesťanům všech dob.²²

V úvodu knihy Problém bolesti tuto zásadu znovu zdůrazňuje:

¹⁶ např. jen v knize Problém bolesti je sedm přímých odkazů na listy připisované sv. Pavlu

¹⁷ např. HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, 2004, str. 63, LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str. 52.

¹⁸ K jeho konverzi výrazně přispěly diskuze s katolíkem J.R.R. Tolkienem, v latině si dopisoval s budoucím blahoslaveným Fr. Giovannim, vliv katolíka G.K. Chestertona popsal v českém prostředí P. Hošek (viz. poznámka pod čarou č. 11), někteří katolíci dokonce mluví o C.S. Lewisovi jako o „anglikánském katolíku“, je to ale nepoctivé a neekumenické, C.S. Lewis svou příslušnost k Anglikánské církvi deklaroval zcela jasně.

¹⁹ HOŠEK, Pavel. *Kouzlo vyprávění: [proměňující moc příběhu a "křest fantazie" v pojetí C.S. Lewise]*. Praha: Návrat domů, c2013, str.79.

²⁰ HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, 2004, str.7.

²¹ tamtéž

²² srov. LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str.3.

Kromě posledních dvou kapitol, jejichž některé části jsou, jak připouštím, ryze spekulativní, věřím, že jsem nově formuloval starodávné ortodoxní doktríny. Jsou-li některé části knihy ‚původní‘, stalo se tak proti mé vůli a v důsledku mé neznalosti. Je samozřejmé, že tuto knihu píšu jako laický člen anglikánské církve. Snažil jsem se však nepředkládat čtenářům nic, co nevyznávají všichni pokřtění a vírou spříznění křesťané.²³

V knize K jádru křesťanství jen radí, že by konvertité do některé církve vstoupit měli a nezůstat jen věřícími bez církevní příslušnosti spojené s praxí.²⁴ Jeho myšlenka, že otázka, zda je pro spásu důležitější víra nebo skutky je pro něj jako by se ptal „...které ostří nůžek je důležitější.“²⁵ tak ukazuje, že se rozhodně nepřipojuje ani k jednomu z vyhocených poloh spásy jen díky milosti nebo spásy jen díky skutkům a domnívá se, že jeho vysvětlení je právě naukou, kterou může bez obav z obvinění ze stranickosti a proselytismu nabídnout obecně všem křesťanům a lidem, kteří ke křesťanství hledají cestu.

4 PŘIROZENÝ ZÁKON

Lewis ve svém apologetickém díle K jádru křesťanství, začíná²⁶ svou argumentaci myšlenkou *přirozeného zákona*²⁷, jehož existenci a obecnou platnost zde dokazuje. Toto téma pro něj bylo jedno z nevyznamnějších v jeho tvorbě a popírání univerzálnosti a existence *přirozeného zákona* považoval za jedno z největších ohrožení lidstva. Tomuto ohrožení věnuje celou knihu Zničení člověka, kterou podle S. Wellmana považoval za jedno z nejdůležitějších ze svých děl a jejíž malé přijetí veřejností těžce nesl: „*Jack byl přesvědčen, že je to velmi důležitá práce: nekladla si za nic menšího než ukázat, jak a proč se naše moderní společnost stává tak zmatenou. Šílenci jako Hitler a Stalin však mohli být v této věci dostatečným objasněním...Mrzí mě víc než co jiného, že Zničení člověka neuspělo jako populární kniha.*“²⁸. Z tohoto důvodu stejnému tématu věnoval i svou beletristickou Vesmírnou trilogii.

Po uznání a přiznání nároků *přirozeného zákona* (a ještě víc po poznání, že za ním stojí Bůh) ale dochází C.S. Lewis k poznání (v souladu s židovsko-křesťanskou tradicí) že *zákon*, nebo *tao*, jak jej nazývá ve Zničení člověka vycházejíce z Kofucia nejde naplnit

²³ LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, str. 8.

²⁴ LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str.10.

²⁵ LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str.106.

²⁶ Je velmi zajímavé porovnávat začátky apologetických děl. Jedná se vlastně o hledání axiomu, který uzná velká většina čtenářů, a od kterého lze postupovat dál až k existenci Boha a k obhajobě křesťanství. To podtrhuje důležitost, kterou tématu přirozeného zákona C.S. Lewis věnuje. Pro porovnání např. první kapitola Ortodoxie Chestertona.

²⁷ V českém prostředí se Lewisovu chápání přirozeného zákona věnoval V. Novotný (Vojtěch NOVOTNÝ, „C. S. Lewis o přirozeném mravním zákoně,“ *Studia theologica* 13, č 4 (46) (2011): 170-184.)

²⁸ WELLMAN, Sam. *C.S. Lewis: Poutník krajinou fantazie*. Přeložil Tomáš ADÁMEK. Praha: Návrat domů, c2000. Tvůrci dějin, str.144.

Je to způsob jakým se řídí vesmír, způsob, jakým se ustavičně vynořují věci, tiše a klidně, do prostoru a času. Je to rovněž způsob, jakým má každý napodobovat kosmický a superkosmický pokrok, a veškerou svou činnost přizpůsobit tomuto velkému vzoru...Toto pojetí je podobné ve všech svých formách, Platónově, Aristotelově, stoické, křesťanské i orientální, proto je budu pro stručnost označovat tao.²⁹

Tuto pro něj evidentní skutečnost nemožnost naplnění zákona pojmenovává např. v dopisní odpovědi tazateli, který se jej ptal na další kroky ke křesťanství z pozice hledajícího: „*Prozatím je určitě správnou linií pokus o praktikování Tao. Četl jste Konfuciovy Hovory? Končí slovy: ‚Toto je Tao. Nevím, zda je někdo někdy zachovával.‘ To je významné. Od něho může člověk rovnou přejít k Pavlově epištole Římanům.*“³⁰

4.1 Veškerou svou činností podřídít tomuto velkému vzoru

Lewis ale nepopisuje *zákon* jako negativní omezení člověka. Věří, že poslušnost *zákonu*, podřízení se tomto velkému vzoru, je pro všechno stvořené cestou k opravdovému dobru a možnost člověka zvolit si naplňování *zákona* jako jeho cestu k pravému cíli. Popisuje toto podřízení se vzoru, *zákonu*, *tao* jako učení se tanečních kroků Velkého tance:

...osvojování si vnitřní vztahové dynamiky trojičního života, která je založena na sebezřeknutí, po kterém člověk darem získává svoji pravou identitu. I tuto skutečnost Bůh podle Lewise do jisté míry sděluje lidstvu ve svém všeobecném zjevení, proto je možné žít ‚kristovsky‘ i mimo kulturní dosah židovsko-křesťanské tradice. Participace na Velkém Tanci je podle Lewise možná už na této zemi, jakkoli k jejímu naplnění dojde teprve na konci časů. Křesťanství je takto především a na prvním místě praxí, tedy nikoliv zřením nadpozemských tajemství, ale naopak každodenní odříkává praxe, ‚učení se tanečním krokům‘ v těch nejprofanějších podmínkách mezilidských vztahů, jak to Lewis na mnoha místech ilustruje ve svých beletristických pracích.³¹

Toto bych rád ilustroval na beletrii Čarodějův synovec, kde popisuje příběh o stromu, které má nesmírně mocné plody. I když jsou plody dobré, zlá postava příběhu (čarodějnice) se jich po sněžení jednoho jablka nesmírně bojí. Postava Aslana (Krista), to vysvětluje takto: „...*to se stává těm, kdo trhají a jedí plody v nesprávný čas a nesprávným způsobem. Ovoce je dobré, ale ona už ho navždy nenávidí.*“

A chlapeček Digorymu, kterého Čarodějnice sváděla k tomu, aby jablko utrhl pro svou umírající matku říká: „*Věz, že by ji bylo uzdravilo, ale ne k radosti její ani tvé. Přišel by den, kdy byste se ty i ona ohlédli zpět a řekli si, že by bývalo lepší, kdyby byla na svou nemoc zemřela....To by se bylo stalo s ukradeným jablkem. Ted' se to ale nestane. To, které ti dám, ti přinese radost. Ve tvém světě nedaruje věčný život, ale bude léčit. Jdi. Utrhni ze stromu jablko*

²⁹ LEWIS, C. S. *Zničení člověka neboli Úvahy o vzdělání se zvláštním zaměřením na výuku angličtiny ve vyšších třídách*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství) str.14-15.

³⁰ VANAUKEN, Sheldon. *Přísné milosrdenství: C.S. Lewis a příběh velké lásky*. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, c1998, str.91.

³¹ HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, 2004, str.67-68.

pro svou maminku.³² Tato pasáž je až bolestně autobiografická, C.S. Lewisovi v dětství zemřela matka.³³

4.2 Nemožnost naplnění zákona

Jak tedy C.S. Lewis vysvětluje to, že člověk často *zákon* nenaplní? Arthurovi Greevesovi v dopise z 12. 9. 1933 cituje jednoho ze svých nejoblíbenějších autorů George MacDonalda: „*Only Good understands evil and hates it.*“ Dodává: „*If only we could see with God’s eyes, rather than our fallen ones, we should always go His way.*“³⁴ Tato až Sokratovská myšlenka o konání zla, protože člověk doopravdy zlo nezná, se v díle vyskytuje na více místech. Jako důvod této slepoty uvádí křesťanské učení o *pádu*:

Podle tohoto učení vzbuzuje nyní člověk v Bohu odpor a nedokáže nalézt své pravé místo ve vesmíru ne proto, že jej Bůh takového stvořil, ale proto, že takovou bytost utvořil člověk sám ze sebe tím, že zneužil svou svobodnou vůli. Toto je podle mého mínění jediné poslání zmíněného učení. Existuje proto, aby nás chránilo před dvěma mimokřesťanskými teoriemi, které hovoří o vzniku zla: monismem, podle něhož sám Bůh, který je ‚mimo dobro a zlo‘, vytváří zcela nestranně to, co označujeme těmito dvěma názvy, a dualismem, podle něž je Bůh tvůrcem dobra, zatímco jakási stejně mocná a nezávislá Síla působí zlo. V rozporu s těmito dvěma pohledy křesťanství tvrdí, že Bůh je dobrý, že všechny bytosti a věci jím stvořené byly dobré a On je vytvořil proto, aby byly dobré...³⁵

Na tomto místě se zdá užitečné popsat, jak C.S. Lewis chápal stav člověka před *pádem* a jádro toho, co za *pádem* stálo. Toto téma je v Lewisově tvorbě přítomno opakovaně. V beletristickém díle se v prvních dvou částech Kosmické trilogie hlavní hrdina setkává s bytostmi, které jsou ve stavu před *pádem* a které žijí s Bohem v harmonii. Nerozumí hříchu, neznají jej. Kosmická trilogie je teologickou sci-fi, kdy lidé z naší planety navštěvují jiné a jsou vždy jediní, kdo jsou zatíženi hříchem. Někteří z tvorů z jiných planet a popřípadě bytosti, které zde zastupují anděly, jsou obeznámeny s příběhem z naší Země a s Kristovým vykupitelským dílem, které velice obdivují. Svým způsobem až závidí, že návštěvníci jsou osoby, pro které Kristus zemřel (aniž by samozřejmě v těchto knihách byli podobně jako v Narnii Kristus, Bůh obecně nebo anděl pojmenováni tak jak jsme zvyklí). Bytosti z jiných planet jsou poslušné (jako bobrům podobní tvoří v prvním díle³⁶) a až naivně čistí (jako „Eva“ v díle druhém³⁷). Zvláště druhá z těchto knih je zaměřena přímo na okamžik prvního pokušení, kdy hlavní hrdina Ransom přesvědčuje „Evu“, že by byla tragická chyba dát na přesvědčování „hada“. Případ z Narnie je již zmíněn výše.

³² LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie*. 3. vyd. Ilustroval Pauline BAYNES, přeložil Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Fragment, 2012, str.86-87.

³³ GULISANO, Paolo. C. S. Lewis: ve světě fantasy a evangelia. Praha: Paulínky, 2016, str. 178.

³⁴ EERDMANS, W.B. *Images of His World*. Cambridge: Willia B. Eerdmans Publishing Company, 2005, str. 19.

³⁵ LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, 1998, str. 55.

³⁶ LEWIS, C. S. *Kosmická trilogie*. Přeložil Jana POŠMOURNÁ. Praha: Portál, 1995.

³⁷ LEWIS, C. S. *Kosmická trilogie*. Přeložil Jana POŠMOURNÁ. Praha: Návrat domů, 1995.

Z apologetických děl je téma *pádu* rozebráno nejvíce v Problému bolesti, v knize, která má za cíl pokusit se dát intelektuální odpověď na utrpení.³⁸

V kapitole Pád člověka nejdříve popisuje různé pohledy na Adamův hřích v historii křesťanství a spekuluje o tom, jak asi život lidí před *pádem* probíhal. Např. se domnívá, že tělesné funkce, (trávení, krevní oběh) které jsou pro nás často nekontrolovatelné, až nám připadá, že jsou součástí vnějšího světa, mohl člověk řídit svou vůlí. Také popisuje, že člověk měl moc nad zvířaty a ta poslouchala jeho pokyny (jako se to odráží v některých legendách o světcích). Okamžik, ve kterém se podle něj vše pokazilo, (bez ohledu na to, kolik lidí žilo před tím, než k tomu došlo) byl čin, kdy si člověk chtěl přivlastnit něco svého, „z něhož by nepochybně odevzdávali nějakou rozumnou daň Bohu formou času, pozornosti a lásky, která by však pocházela od nich, a ne od něho. Chtěli, jak se říká, považovat své duše za svůj majetek. To však znamená žít ve lži, protože nám ve skutečnosti naše duše nepatří. Chtěli si najít nějaký kousek vesmíru, odkud by mohli říci Bohu: „Tohle je výhradně naše záležitost, ne Tvoje.“ Takový koutek neexistuje.“³⁹

Tento akt svévole (kterým mohlo být skutečné jezení ovoce) pro něj představuje hřích, který splňuje dvě kritéria – mohla jej spáchat bytost, která nebyla neustále pokoušena jako bytost po *pádu*, ale která si byla vědoma sebe, a pak to musel být skutek dostatečně závažný a odporný.

V beletristickém díle se tento okamžik rozhodnutí vyskytuje opakovaně. Ve Velkém rozvodu nebe a pekla je pasáž, která je často citována:

„Nakonec budou jen dva druhy lidí. Ti, kteří Bohu řeknou: ‚Bud’ vůle tvá’ a ti, kterým řekne Bůh: ‚Bud’ vůle tvá’.“⁴⁰

Sám Lewis přiznává, že po konverzi se zdráhal „uznat požadavky věčného“⁴¹, není však podle něj jiná možnost, jak napravit *pád*. Cituje zde i autora, jehož jméno zapomněl: *„Nepovstali jsme nikdy velmi spěšně, když jsme klečeli na kolenou, ze strachu, že by se Bůh pro nás stal příliš reálným, kdybychom se modlili dále?“⁴²* Ale je pro něj opravdu možné jen přiznat si že:

...Bůh nevyžaduje tolik a tolik z našeho času či tolik a tolik z naší pozornosti, nechce dokonce ani všechen náš čas a všechnu naši pozornost. Chce nás, naše já...Nevím o tom, že by v nějakém slibu přijal vědomý kompromis. Neboť on nemá v tom posledním útočišti pro nás nic jiného než sama sebe a může nám to dát jedině tehdy, když naše sebe prosazující vůle ustoupí a udělá v našich duších místo pro něho....co nelze

³⁸ Problém bolesti poprvé vydaný r. 1940, ve které se C.S. Lewis snaží dokázat, že existence utrpení nevylučuje existenci dobrého Boha o 21 let později následovala kniha Svědectví o zármutku, kterou sepsal pod vlivem smrti své manželky a kterou vydal pod pseudonymem N.W. Clerk.

³⁹ LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, 1998, str. 64.

⁴⁰ LEWIS, C. S. *Velký rozvod nebe a pekla: [fantastický výlet z pekla do nebe : vyhlídková jízda autobusem pro některé, ale rozhodně ne pro všechny]*. 2. vyd. Přeložil Petr VERNER. Praha: Návrat domů, c2013, str.70.

⁴¹ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str.121.

⁴² tamtéž

připustit, co může existovat jen jako sice neporažený, ale denně znovu odmítaný nepřítel, je myšlenka na něco, co je „jen naše vlastní“, na nějakou oblast, v níž máme být „za školou“ a na kterou Bůh už nemá nárok.⁴³

Tímto vším Lewis myslí i samotnou naši přirozenost:

Dej mi vše. Nechci, abys mi dával tolik a tolik svého času, ani tolik peněz, ani tolik práce; chci tebe. Nepřišel jsem, abych trýznil tvé přirozené 'já', ale abych je zabil. Dej mi svou přirozenost, dám ti místo ní jinou. Dám se ti sám: má vůle se stane tvou. Polovičitost není k ničemu... Odevzdat celé své 'já' Kristu je hrozné a skoro nemožné. Je to však mnohem snazší než to, čím se to snažíme nahradit. Nám jde o to, zůstat sami sebou, uchovat si své životní štěstí a přitom být 'dobří'... ale kompromis po jakém všichni prahneme, je nemožný.⁴⁴

Jak popisuje Hošek: *“Mezi jeho četnými kritiky se často vyskytuje názor, že Lewis je jakožto myslitel nepůvodní, že otázky spojené s křesťanstvím neobohatí žádným tvůrčím přínosem nebo objevem.”*⁴⁵ Sám Lewis s tímto hodnocením souhlasil a o originalitu mu ostatně vůbec nešlo. Například tuto myšlenku popsal již apoštol Pavel v Listu Filipánům (Fp 3, 7-9). Jeho přínos je vnímán v tom, jak tyto myšlenky převáděl do beletristické formy. V knize Rady zkušeného ďábla popisuje myšlenky citované výše z pozice jednoho z ďáblů, který radí začínajícímu pokušiteli:

Já ovšem vím, a Nepřítel také chce, aby lidé opustili sami sebe, ale jinak. Vždycky si pamatuj, že On tu chamrad' skutečně miluje a že klade nesmyslně velký důraz na jedinečnost každého z nich. Když On jim říká, aby se vzdali svého „já“, žádá po nich jen to, aby překonali hluk své sobeckosti. Jakmile to dokážou, On jim vrátí celou jejich osobnost a ještě se chvástá (a obávám se, že právem), že když Mu zcela patří, stávají se sami sebou více než kdykoli předtím. Z toho plyne, že On sice má radost, když Mu obětují i svou nevinnou vůli, ale nesnáší, když se z jakéhokoli důvodu vzdalují své vlastní přirozenosti.⁴⁶

4.3 Lásky k Bohu a lásky k ženě

Lewis tedy popisuje, že musí v jistém smyslu „zemřít“ všechno co je naše včetně naší přirozenosti. Jistá vyhrocenost je v situaci lásky k nejbližším. V beletristické tvorbě je nejvíc příkladů v knize Velká rozvod nebe a pekla, ve kterém je očištěc popsán jako místo, kdy někteří zemřelí mají možnost jít do Nebe, ale někteří tak neučiní, jako například žena, která se chce setkat se svým synem, kterého milovala „opičí láskou“: *„Pam, zamysli se přeče. Copak nechápeš, že dokud myslíš tímto způsobem, není to žádný začátek? Zacházíš s Bohem jako prostředkem, jak se dostat k Michaelovi. Princip té posilovací kůry je ale v tom, že se naučíš toužit po Bohu pro něj samého.“*

⁴³ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str.122.

⁴⁴ LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str.136.

⁴⁵ HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, 2004, str.7-8.

⁴⁶ LEWIS, C. S. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Přeložil Pavel VACHEK. Praha: Návrat domů, c2010, str. 66.

„Kdybys byl matkou jako já, tak bys takhle nemluvil.“⁴⁷

Radí to ale i v dopise Vanaukenovi, kterému zemřela žena.

Tvá láska k Jean musí být v jistém smyslu „zabita“ a „Bůh ji musí stvořit“. Neměl by sis raději přečíst Ráj? Povšimni si okamžiku, kdy Beatrice odvrací oči od Danteho „k věčnému Prameni“ a Dante je s tím srozuměn. Je to ovšem všechno obsaženo v textu: Hleďte především jeho království... a všechno ostatní vám bude přidáno.“ V druhé části lze nalézt nekonečnou útěchu, v první neúprosný požadavek. Bylo by beznadějně, kdybys to měl v určitém okamžiku dokázat vlastním úsilím. To musí učinit Bůh. Na Tobě je to, co už děláš: „Vezmi si mě – bez podmínek.“⁴⁸

Tento citát je pro tuto práci zajímavý zejména názorem, že Bůh je ten, kdo to učiní. I tady nacházíme klíč k pochopení Lewisova pohledu na milost a skutky, který bude rozveden níže. Je ale také zajímavé, že se se stejnou situací (smrtí manželky), musel sám vypořádat o několik let později a popisuje stejnou situaci:

Nevracím se teď pokradmo k Bohu například jen proto, že vím, že pokud existuje nějaká cesta k H., tedy jediné skrze něj? A přitom ovšem vím velice dobře, že takto Boha používat nelze. Pokud k němu přistupujete s tím, že vaším cílem není on sám, nýbrž ho chcete využít jako cesty, jako prostředku, pak k němu ve skutečnosti nepřistupujete vůbec....Pane, jsou toto tvé skutečné podmínky? Mohu se s H. opět setkat jediné tehdy, když se tě naučím milovat tak, že mi na setkání s ní přestane záležet?...Když tyto otázky předkládám Bohu, nedostávám žádnou odpověď.⁴⁹

4.4 List Římanům a nemožnost naplňovat zákon

Lewis, jak již bylo ukázáno, jako autoritu nemožnosti naplnění *zákona* jmenuje List Římanům.

A tak tedy křesťanství – pokud jsem dobře porozuměl epištolám sv. Pavla – připouští, že plnit dokonale všechny požadavky morálního zákona, který máme zapsaný v srdci a který, jak si uvědomujeme, platí a je nezbytný i na biologické rovině, lidé prostě nedokážou. Kdyby prostá poslušnost byla v nějakém praktickém vztahu k životu většiny z nás, působilo by to jistě potíže. Jistý druh poslušnosti, kterého jsme vy a já za posledních čtyřicet hodin nedosáhli, je zcela jistě možný. Nedělejme z celého tohoto problému pouze další způsob, jak mu uniknout. Většině z nás nezáleží tolik na tom, jak tuto otázku klade sv. Pavel; spíše dají přednost jednoduchému výroku Wiliama Lawa⁵⁰: „Když se nyní ztišíte a zeptáte se sami sebe, proč nejste tak zbožní jako prvotní křesťané, vaše srdce vám odpoví, že to není zaviněno ani neznalostí, ani neschopností, ale prostě proto, že jste to nikdy neměli doopravdy v úmyslu.“⁵¹

⁴⁷ LEWIS, C. S. *Velký rozvod nebe a pekla: [fantastický výlet z pekla do nebe : vyhlídková jízda autobusem pro některé, ale rozhodně ne pro všechny]*. 2. vyd. Přeložil Petr VERNER. Praha: Návrat domů, c2013, str. 86.

⁴⁸ VANAUKEN, Sheldon. *Přísné milosrdenství: C.S. Lewis a příběh velké lásky*. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, c1998, str. 213.

⁴⁹ LEWIS, C. S. *Svědectví o zármutku*. 2. vyd. Přeložil Ivana KULTOVÁ. Praha: Návrat domů, c2012, str. 56.

⁵⁰ Wiliam Law (1686-1761), duchovní, který odmítl přísahu věrnosti Vilému Oranžskému, brilantní stylist a jeden z nejhlubších náboženských autorů v Anglii. (UNDERHILL, Evelyn. *Podstata mystiky: a jiné eseje*. Praha: Dybbuk, 2008.)

⁵¹ LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, c1998, str. 53.

List Římanů shrnuje Pavlovu nauku o ospravedlnění. „*Celý list se soustředí na ospravedlnění z víry, které Pavel zastával již v listu Galatským...Člověk žije pod tíhou hříchu...Není způsoben pouze morální nedostatečností ve způsobu života, má charakter nadosobní moci. Jeho podstatou je „bezbožnost“ nebo ostřeji vyjádřeno „nepřátelství proti Bohu“ a také neschopnost podřídit se božimu zákonu a zalíbit se Bohu.*“⁵²Lewis v předmluvě k překladu listů apoštola Pavla do angličtiny upozorňuje na to, že právě u sv. Pavla máme texty, které opravňují křesťany doufat ve spásu:

A most astonishing misconception has long dominated the modern mind on the subject of St Paul. It is to this effect: that Jesus preached a kindly and simple religion (found in the Gospels) and that St Paul afterwards corrupted it into a cruel and complicated religion (found in the Epistles). This is really quite untenable. All the most terrifying texts come from the mouth of Our Lord: all the texts on which we can base such warrant as we have for hoping that all men will be saved come from St Paul. If it could be proved that St Paul altered the teaching of his Master in any way, he altered it in exactly the opposite way to that which is popularly supposed.⁵³

Ve třetí kapitole Listu Římanům; o kterém jsme již ukázali, jakou důležitost tomuto listu právě v této otázce připisoval; nacházíme podobou otázku vztahu víry a skutků, jakou řeším v této práci.

Víme, že co zákon říká, říká těm, kdo jsou pod zákonem, aby byla umlčena každá ústa a aby celý svět byl před Bohem usvědčen z viny. Vždyť ze skutků zákona ‚nebude před ním nikdo ospravedlněn‘, neboť ze zákona pochází poznání hříchu. Nyní však je zjevena Boží spravedlnost bez zákona, dosvědčovaná zákonem i proroky, Boží spravedlnost skrze víru v Ježíše Krista pro všechny, kdo věří. Není totiž rozdíl: všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy; jsou ospravedlňováni zadarmo jeho milostí vykoupením v Kristu Ježíši. Jeho ustanovil Bůh, aby svou vlastní smrtí se stal smírnou obětí pro ty, kdo věří. Tak prokázal, že byl spravedlivý, když již dříve trpělivě promíjel hříchy. Svou spravedlnost prokázal i v nynějším čase, aby bylo zjevné, že je spravedlivý a ospravedlňuje toho, kdo žije z víry v Ježíše. Kde zůstala chlouba? Byla vyloučena! Jakým zákonem? Zákonem skutků? Nikoli, nýbrž zákonem víry. Jsme totiž přesvědčeni, že se člověk stává spravedlivým vírou bez skutků zákona. Je snad Bůh toliko Bohem židů? Což není též Bohem pohanů? Zajisté i pohanů! Vždyť je to jeden a týž Bůh, který obřezané ospravedlní z víry a neobřezané skrze víru. To tedy vírou rušíme zákon? Naprosto ne! Naopak, zákon potvrzujeme.? (Ř 3,19-31)

Dostáváme se tady k naprosto klíčovému místu, k jádru sporu, který byl jedním z klíčových v prvních staletích po reformaci. Protestanté i toto místo chápali jako velký protiklad ke „skutkaření“, které nacházeli v katolické praxi i nauce. Na základě Pavlova učení zdůrazňovali dosažení spásy Milostí Krista a ne na spoléhání, že člověk dosáhne spásy vlastními silami a naplňování komplikovaných a náročných pravidel (a jak píše P. Pokorný, člověk „může činit jednotlivé dobré skutky jako naplňování *zákona*, aniž by Bohu skutečně důvěřoval“⁵⁴). Tento spor samozřejmě pojmenovávám vyhoceně, i když v praxi dnes tak vyhocený není a vnímal

⁵² POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013. Teologie (Vyšehrad), str. 334-335.

⁵³ <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.268317/page/n9/mode/2up>

⁵⁴ POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013. Teologie (Vyšehrad), str. 335.

to tak i Lewis: „*Ve snaze o vyslovení pak různé církve tvrdí různé věci. Ale zjistíte, že i ti, kdo kladou největší důraz na význam dobrých skutků, vám pak řeknou, že k tomu potřebujete víru; a i ti, kdo nejvíc trvají na víře, vám pak poradí konat dobré skutky.*“⁵⁵

Přesto ale v minulosti tento spor byl jedním z nejzásadnějších v dějinách křesťanství:

Křesťané se často přeli, zda do křesťanského domova vedou dobré skutky, nebo víra v Krista. Nemám žádné právo o takových věcech mluvit, ale připadá mi to, jako bych se ptal, které ostří nůžek je důležitější.... Různé skupiny křesťanů byly v minulosti jinými křesťany obviňovány z toho, že věří dvěma zparodovaným podobám té pravdy: možná ale, že právě ony tu pravdu dokáží ozřejmit. Jedni byli obviňováni, že říkají: „Záleží jedině na dobrých skutcích....Ti druzí byli obviňováni z toho, že říkají: „Záleží jedině na víře. Máte-li tudíž víru, nezáleží na tom, co děláte. Hřeš, chlapče, po libosti a Kristus už se postará, aby to nakonec vyšlo na stejno.“ Na tento nesmysl pak samozřejmě lze odpovědět, že pokud to, čemu říkáte „víra“ v Krista znamená, že nebudete brát v sebemenší potaz co vám říká, není to žádná „víra“ – ani víra, ani důvěra, ale prosté intelektuální přijímání jakési teorie o něm.⁵⁶

Ke správnému pochopení toho, jak Lewis toto klíčové místo křesťanské víry chápe, budu nejdříve postupovat negativní cestou.

4.5 Morálku nejde obejít

Autor varuje před tím, aby byla z křesťanského života vyjmuta důležitost morálních zásad⁵⁷:

Někteří moderní teologové zcela oprávněně protestují proti tomu, aby křesťanství bylo interpretováno výlučně jako souhrn morálních zásad. Boží svatost je něčím víc a také něčím jiným, než je mravní bezúhonnost: Bůh od nás žádá něco víc a něco jiného, než pouze plnění morálních povinností. Nepopírám to. Jenomže tohoto pojetí, jak tomu bylo u koncepce společné viny, lze velice snadno zneužít a vyhnout se skutečnému jádru věci. Bůh může být něčím víc než morálním dobrem, rozhodně však není o nic méně. Cesta do zaslíbené země vede přes Sínaj. Možná, že morální zákon existuje proto, aby byl přesahován, jenže pro ty, kteří si nepřipustili jeho požadavky a nepokusili se ze všech svých sil jej dodržet a potom rovnou, přímo a poctivě neuznali, že se jim to nepodařilo, pro ty neplatí žádné přesahování.⁵⁸

Je tedy vidět, že odmítá vyhrocenou polohu spásy pouhou milostí bez ohledu na to, zda člověk uznává a minimálně se ze všech sil pokouší naplňovat skutky *zákona*. Jak uvidíme níže, důležitá je zejména poslední věta z předchozí citace. Tedy motiv, který se opakuje na více místech díla C.S. Lewise – v křesťanském životě hraje základní roli to, zda si člověk připustil existenci *zákona* a zda jej zkusil ze všech sil naplnit. Když používá jako příklad hru Král Lear,

⁵⁵ LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str. 106.

⁵⁶tamtéž

⁵⁷ „*Stojí za povšimnutí, že všechny závažnější texty, v nichž Lewis uvažoval o přirozeném mravním zákoně, vznikly v letech 1942–1943. Lze to jistě chápat jako momentální zaujetí tématem. Jeho zájem však měl hlubší dějinný důvod. Autor reagoval na to, co považoval za převládající soudobý omyl, který podkopává život jednotlivce i lidské společnosti, vede k totalitě, k hrůzám soudobé druhé světové války a ke zničení člověka (abolition of man): subjektivismus.*“ (Vojtěch NOVOTNÝ, „C. S. Lewis o přirozeném mravním zákoně,“ *Studia theologica* 13, č 4 (46) (2011): str. 172.)

⁵⁸ LEWIS, C. S. *Sloni a kapradí*. 2. vyd. Přeložil Tomáš ADÁMEK. Praha: Návrat domů, c2015, str. 62.

tak jako postavu, o které by bylo pro člověka nejlepší, aby jí byl, je bezejmenný první služebník, který zemře při obraně člověka, před nespravedlivým a krutým násilím.⁵⁹

Zároveň ale ukazuje, že naplňování skutků v životě člověka je možná začátkem, ale vede dále. I když může křesťanství působit, že spočívá jen v dodržování pravidel, snaze o ctnosti a dosažení mravnosti, směřuje tím ale mnohem dál.⁶⁰

Zároveň ale Lewis píše o tom, že morálka nestačí a není sama o sobě spásonosná:

Tato situace vytváří kategorii povinnosti, tzn. celou specificky mravní oblast. Ta však existuje proto, aby byla překročena. V tom je paradox křesťanství. Dvě veliká přikázání je třeba chápat jako praktický imperativ pro „tady a teď“: „Chovej se tak, jako bys miloval Boha a i člověka.“ Neboť žádný člověk neumí milovat proto, že se mu to řekne. Ostatně poslušnost v téhle praktické rovině vůbec není tou pravou poslušností. A kdyby člověk opravdu miloval Boha i člověka, zase by to sotva byla poslušnost; nemohl by totiž jinak, kdyby opravdu miloval. Tak nám přikázání ve skutečnosti říká: „Musíš se znovu narodit.“ Až do té doby máme povinnost, morálku, zákon. Učitel, jak praví svatý Pavel, nás má přivést ke Kristu. Od povinnosti nesmíme čekat víc než od učitele; a nic méně jí nesmíme dovolit. Denně se musím modlit, ať pociťuji zbožnost nebo ne; ale jen tak jako se musím učit gramatiku, mám-li kdy číst básníky. Ale školní léta, dá-li Bůh, jsou už sečtena. V nebi není žádná morálka. Andělé nikdy neznali (pravý) význam slova měl by a naši mrtví ho již dávno rádi zapomněli.⁶¹

Dostali jsme se k momentu zlomu, ve kterém se Lewis domnívá, že člověk přesahuje sám sebe a dál v něm působí boží milost.

5 HOZENÍ FLITNY DO ŽITA

Jako klíč k pochopení si vybírá úryvek z listu Filipským, který podle něj shrnuje podstatu problému:

Vážné mravní usilování je to jediné, co vás přivede k tomu, že hodíte flintu do žita. Víra v Krista je tím jediným, co vás v tu chvíli zachrání před zoufalstvím: a z té víry musí nevyhnutelně vzejít dobré skutky. Zdá se, že Bible se o tom vyjádřila naprosto jasně, když tyto dva přístupy staví vedle sebe do jedné podivuhodné věty. Její první polovina zní: „S bázni a chvěním uvádějte ve skutek své spasení.“ – což vypadá, jako by vše záleželo jen na nás a našich dobrých skutcích, zatímco druhá část praví: „neboť je to Bůh, který ve Vás působí“ (Fp 2,12) – což vypadá, jako by Bůh dělal všechno a my nic...⁶²

V této práci je již popisován způsob, jakým se díval Lewis na to, že vše naše musí „zemřít“, aby mohlo být znovu stvořeno. Jako řešení sporu mezi spásou vírou a skutky nabízí moment, kdy po maximální, ale marné snaze křesťana o život podle zákona „zemře“ i jeho vlastní snaha vycházející z jeho vlastních sil.

⁵⁹ LEWIS, C. S. *Sloni a kapradí*. 2. vyd. Přeložil Tomáš ADÁMEK. Praha: Návrat domů, c2015, str. 66.

⁶⁰ srov. LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str. 105.

⁶¹ LEWIS, C. S. *Průvodce modlitbou: dopisy Malcolmovi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), str.95-96.

⁶² LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993. ISBN 80-85495-19-8. str.105

„Lze říci, že Kristus nabízí něco za nic: za nic dokonce nabízí všechno. Celý křesťanský život koneckonců spočívá v tom, tuto nabídku přijmout. Svízel nastane, když dosáhneme bodu, kdy uznáme, že vše, co děláme a co dělat můžeme, není ničím. Nejvíce by se nám zamlouvalo, kdyby Bůh počítal naše plus a přehlížel naše mínus. Svým způsobem můžete zase říci, že žádné pokušení nedokážeme překonat, dokud se o to nepřestaneme pokoušet – dokud nehodíme flintu do žita. Ale nemůžete se ‚přestat pokoušet‘ správně a ze správného důvodu, dokud jste se nepokusili, seč jste byli. A přenechání všeho Kristu v jistém smyslu neznamená přestat se pokoušet. Skládat v něj důvěru samozřejmě znamená pokoušet se dělat vše, co nám radí. Nemělo by smysl říkat, že máte v někoho důvěru, a nebrat si k srdci jeho rady. Takže pokud jste se mu vskutku svěřili, musí z toho plynout, že se pokoušíte poslouchat. Ale že se o to pokoušíte jinak, méně ustaraně. Že to neděláte proto, abyste byli spaseni, ale proto, že už vás ke spáse přivádí. Že nedoufáte, že se odměnou za své skutky dostanete do nebe, ale že chcete určitým způsobem jednat, neboť již v sobě nepatrný záblesk nebe máte.“⁶³

Závěrečná myšlenka, že křesťané nemají doufat, že za odměnu dostanou nebe, má pokračování v Lewisově názoru⁶⁴, že lidé před tím, než se vzdají sebe, vlastně originálními nejsou, že za většinu z nás mohou determinanty a jen světci se od sebe významně liší. Člověk, který by ale ke Kristu přišel právě proto, aby se osobností stal, by se zásadně mýlil. Což je další rozvedení evangelijní myšlenky: „*Hledejte nejprve boží království a vše ostatní vám bude přidáno.* (par. Mt 6,33)“

Definitivní a úplné hození „flinty do žita“ je něco, co Lewis⁶⁵ považuje za nesmírně náročné, protože člověk je stále „rušen“ prvotním hříchem: „*Proto by mělo být jasné, že spoléhat se na vlastní síly má jen nepatrný význam. Na čem záleží, co si nebe přeje a čeho se peklo bojí, je přesně ten další krok – nemít strach, že ztratíme půdu pod nohama, že nebudeme moci zcela ovládat svůj život.*“⁶⁶

Podobná situace se odehrává v příběhu selhání sv. Petra, který velmi důvěřoval sám v sebe a svou vlastní sílu když deklaroval, že by pro Ježíše raději zemřel.⁶⁷

Lewis se tedy domnívá, že v okamžiku, kdy se vzdáme naděje, že dosáhneme naplnění zákona a spásy vlastním úsilím (poté, co jsme se opravdu snažili), v nás začne působit boží milost, která nám může umožnit žít dokonaleji, než by bylo možné jakýmkoliv naším úsilím. Tento paradox vztahuje i na modlitbu. „*Bůh ale je základ našeho bytí. Je zároveň v nás i nad námi. Naše bytí pochází z jeho bytí, jenž se do nás v každém okamžiku promítá. Čím hlubší je naše modlitba či jiný čin, tím více jsou jeho, ale stejnou měrou i naše. Naše jsou nejvíce, když jsou nejvíce jeho.*“⁶⁸

⁶³ srov. LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str. 106.

⁶⁴ srov. LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str. 156.

⁶⁵ srov. Vojtěch NOVOTNÝ, „C. S. Lewis o přirozeném mravním zákoně,“ *Studia theologica* 13 str. 181.

⁶⁶ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str. 125.

⁶⁷ srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Utrpení Páně podle Jana: životodárná Moc ukřižovaného Slova (Jan 18,1-19,42)*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2021, str.46.

⁶⁸ LEWIS, C. S. *Průvodce modlitbou: dopisy Malcolmovi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), str.60.

6 SPÁSA A MORÁLNÍ PROBLÉM S ODMĚNOU ZA DOBRÉ CHOVÁNÍ

C.S. Lewis jako konvertita vzpomíná na dobu, kdy mu bylo sympatické židovství, které v určitou část svého vývoje uctívalo Boha, i když nevěřilo v posmrtnou odměnu v Nebi. Přišlo mu nepřijatelné, že pro křesťany jsou dobré skutky něco, za co budou odměněni, a i to je motivuje k jejich konání. Sám byl krátký úsek svého života teistou, kdy již věřil v Boha, který se pro něj stával stále více osobním bez toho, aniž by věřil v posmrtný život, tak jak jej chápou křesťané.⁶⁹

Wellman zachycuje Lewisův názor, že touha po nesmrtelnosti „kazí“ víru. Tuto etapu vývoje myšlení spojuje Lewis s etapou Božího zjevení, která se podle něj udála v dějinách, ale kterou on sám prožil i ve svém soukromém životě.⁷⁰

Po konverzi ke křesťanství je tedy toto téma, již vysvětlené z křesťanského pohledu časté. V komentáři k žalmům *Úvahy nad žalmy* vysvětluje svůj pohled na to, proč Hospodin Židům ve Starém zákoně nezjevil učení o posmrtném životě (které se u židů začalo objevovat až v období, kdy žil Ježíš Kristus a i tehdy jen u některých názorových skupin).

Je proto zajisté velice pravděpodobné, že když se Bůh začal lidem zjevovat, aby jim ukázal, že jedině on je jejich pravým cílem a uspokojením jejich potřeb a že na ně má právo prostě jen na základě toho, kým je, bez ohledu na to, co může poskytnout nebo odepřít, bylo možná absolutně nezbytné, aby na počátku tohoto odhalení nestály žádné nářky na budoucí blaženost či zatracení. Nejsou to ty pravé otázky, s nimiž by se mělo začínat. Skutečná víra v blaženost a zatracení, dostaví-li se příliš brzy, může dokonce znemožnit rozvoj (můžeme-li to tak nazvat) hladu po Bohu...Později, když se po staletí duchovní výchovy lidé naučili toužit po Bohu a uctívat jej...jednalo se už o zcela jinou věc. Protože ti, kteří milují Boha, už pak po něm netouží jen proto, aby se z něj těšili, ale „aby se z něj těšili navždy“ a bojí se, aby jej neztratili.⁷¹

Lewis po obrácení tedy již nechápe Nebe jako odměnu za dobré chování. Domnívá se navíc, že je v podstatě nemožné mít dlouhodobě opravdu hlubokou víru, pokud by člověk k Bohu přistupoval takto prospěchářsky.⁷²

V eseji *Břímě slávy*, která se věnuje právě tomuto tématu, přidává další dva důvody:

Nesmí nás obtěžovat tvrzení nevěřících, že právě tyto přísliby odměn dělají ze života křesťana námezdný vztah. Jsou různé druhy odměny....Generál, který bojuje jen proto, aby byl povýšen do šlechtického stavu, je ziskuchtivý. Generál, který bojuje ze všech sil za spravedlivé vítězství, ziskuchtivý není, protože vítězství v boji je pro něho náležitou odměnou...Spravedlivé odměny nejsou pouhým přívazkem činnosti, za kterou se udělují, ale jen vyvrcholení samotné činnosti.⁷³

⁶⁹ srov. WELLMAN, Sam. *C.S. Lewis: Poutník krajinou fantazie*. Přeložil Tomáš ADÁMEK. Praha: Návrat domů, c2000. Tvůrci dějin, str. 95.

⁷⁰srov. HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, 2004m str. 38.

⁷¹ LEWIS, C. S. *Úvahy nad žalmy*. Přeložil Jana POŠMOURNÁ, přeložil Alena ŠVECOVÁ. Praha: Návrat domů, [2015], str. 43.

⁷² srov. tamtéž

⁷³ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str. 95.

V eseji dále přirovnává postupné dozrávání k milosti k žákovi, který se začíná učit řečtinu. Ze začátku nedokáže docenit dosah toho, co mu osvojení si tohoto jazyka může přinést. Nejdříve se žák v jeho příkladu učí kvůli známám a také, aby se vyhnul trestu. Netuší, jaké to pro něj může být, až bude číst Sofokla v originále.

Křesťané jsou ve vztahu k Nebi ve velmi obdobné situaci, jako onen žáček. Ti, kteří dorůstají k věčnému životu, velmi dobře vědí, že z pohledu Boha nepochybně nejde o pouhý úplatek, ale o skutečné završení jejich pozemského putování. My, kteří jsme toho ještě nedorostli, to nemůžeme znát stejným způsobem, ba ani nemůžeme s takovým poznáním začínat. My jediné vytrváváme v poslušnosti a první odměnu za svou poslušnost nalézáme v rostoucí touze po nejvyšší odměně. Právě úměrně s růstem této touhy bude odumírat strach, takže konečně rozeznáme jeho absurdnost, ledaže by naše přání bylo pouhou ziskuchtivostí. Pravděpodobně k tomu u většiny z nás nedojde ze dne na den, poezie vždy jen pozvolna nahrazuje gramatiku, evangelium zákon. Poslušnost se přetváří v touhu tak pozvolně (sic!), jako příliv nadzvedá loď uvízlou v písku na pobřeží.⁷⁴

Pokračuje pak popisem touhy, která v nás ve vztahu k Nebi je, a kterou můžeme falešně zaměnit za jiná (klamná) dobra (maximálně v sobě obsahují symbolický vztah k Nebi).

Dopouštím se téměř neslušnosti, když se snažím natrhnout cípek neukojitelného, neutěšitelného tajemství v každém z vás – tajemství, které tolik zraňuje a bolí, že se mu mstíme pojmenováním názvy jako Nostalgie a Romantismus a Dospívání. Toto tajemství ale současně proniká taková sladkost, že když ve velmi důvěrném rozhovoru hrozí zmínka o něm, začneme být nemotorní a neohrabaní a předstíráme, že se sami sobě vysmíváme. Je to tajemství, které nedokážeme skrýt a nedokážeme je vypovědět, ačkoliv po obojím prahneme. Nemůžeme je vypovědět, protože je to touha po něčem, co se v našich zkušenostech dosud nikdy doopravdy nevyskytlo.⁷⁵

Toto téma touhy po *modré květině*, která je na zemi nesplnitelná a která se podle Lewise jako červená niť táhne životem lidí, je v českém prostředí s odkazem právě na Lewise zpracováno v knize Štěpána Smolena Úvod k romantické touze⁷⁶ a v diplomové práci Hádka - Sehnsucht v pojetí C. S. Lewise.

Právě existencí této touhy Lewis dokazuje existenci něčeho, co ji umožňuje naplnit: *„Myslím, že je dobrým znamením toho, že něco takového existuje a že se z něho budou radovat alespoň někteří lidé. Muž může nějakou ženu milovat a nemusí ji získat, bylo by však divné, kdyby v bezpohlavním světě existoval jev zvaný ‚zamilovanost‘.“⁷⁷*

Jiný argument pro existenci Nebe a doklad toho, že není nemorální o něj usilovat, je myšlenka, že právě v Nebi je člověk více člověkem. *„Právě náš současný způsob života je jen pouhým symbolem, jakoby ‚vegetariánskou‘ náhražkou. Jestliže tělo a krev nemohou zdědit Království, není tomu tak proto, že jsou příliš hmotné, příliš živočišné, příliš výrazně odlišné,*

⁷⁴ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str. 94-95.

⁷⁵ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010. ISBN 978-80-7255-212-2. str. 96.

⁷⁶ srov. SMOLEN, Štěpán. *Sehnsucht: úvod k romantické touze*. Praha: OIKOYMENH, 2017. Oikúmené (OIKOYMENH).

⁷⁷ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str. 98.

příliš ‚zdůrazňující bytí‘, vždyť jsou ve skutečnosti nadmíru chatrné, převelice přechodné, příliš průzračné..“⁷⁸

Tuto myšlenku používá i v posledním díle Narnie, kdy hlavní postavy po své smrti zjišťují, že jsou stále v Narnii, která je však jiná, než kterou znali a kterou teď nazývají Zemí stínů:

„Chápu‘, řekla. „Tohle je pořád Narnie, skutečnější a krásnější než ta Narnie dole, stejně jako ta Narnie dole...“⁷⁹

Spása jako konečný cíl nemá nic společného s oděnou za dobré chování. Kýženým naplněním lidského údělu *„jako vejít do nitra Trojice, jako nalezení vlastního místa uvnitř vazhového pole mezní Otcem, Synem a Duchem svatým. Právě v tom spočívá podle Lewise kýžená decentralizace vlastního egocentrismu, která je podstatou spásné proměny lidského nitra. Tuto transformaci má Lewis na mysli, když...hovoří o pozdvižení člověka z úrovně biologického života (bios) do trans-biologického Života (zoe), jehož princem je láskyplné sebevydání.“⁸⁰*

7 EVOLUCE

To, čeho může člověk dosáhnout, je v poslední kapitole knihy K jádru křesťanství popsáno jako evoluce k nebeskému člověku tím, že Bůh přerodí nás k něčemu skokově jinému. Oproti tomu, co se událo při *pádu*, o kterém píše, že tato ztráta nebyla jen privací u jedinců, ale ztrátou postavení jako druhu. Před *pádem* bylo lidstvo povzneseno k duchovnímu životu, ale v *pádu* kleslo do zpět přírodních podmínek.⁸¹

Lewis používá přirovnání k evoluci a upozorňuje, že lidé si často představují, že dojde k další evoluci člověka, kterého si představují jako jistého „supermana“, kterému dají větší sílu nebo nějaké končetiny navíc a který je pro našeho autora ještě o něco odpornější než člověk, kterého známe dnes, popř. že bude mít stále větší a výkonnější mozek. V knize Zničení člověka varuje ještě před jinou, některými intelektuály žádanou změnou. Vznikem „nadčlověka“, který rozpozná (falešně) morálku a vztah ke světu tak, jak jej braly kultury všech věků (pro intelektuály, před kterými varuje, není vodopád něčím, co spravedlivě prohlásí za vznešené, ale jen něčím, co v nich vyvolává vznešené pocity), jako neobjektivní a k překonání. Lewis se domnívá, že tou poslední zmiňovanou možností dojde k fatální katastrofě.

⁷⁸ LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010, str. 94-95.

⁷⁹ LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie*. 3. vyd. Ilustroval Pauline BAYNES, přeložil Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Fragment, 2012, str. 674.

⁸⁰ HOŠEK, Pavel. *Cesta do středu skutečnosti: směřování k nebeskému cíli duchovní pouti v myšlení a díle C.S. Lewise*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. Quaestiones quodlibetales, str. 131.

⁸¹ srov. LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, 1998, str. 65.

Jsou takové pokroky, kde poslední krok je sui generis – nesrovnatelný s ostatními – a který učinit by znamenalo anulovat veškerou námahu předchozí cesty. Redukovat tao na pouhý produkt přírody je takový krok. Až k tomuto bodu nám ten druh vysvětlení, který věci uspokojivě vysvětluje, může něco dát, byť za to drazé zaplatíme. Ale donekonečna nemůžeme „uspokojivě vysvětlovat“ – zjistíte, že jste vysvětlili samo vysvětlení. Nelze napořád pokračovat ve „vidění skrze věci“. Podstata vidění skrze něco je: vidět skrze tuto věc. Je dobré, aby okno bylo průhledné, protože ulice či zahrada za ním jsou neprůhledné. Což kdybyste mohli vidět i skrze tuto zahradu?... „Vidět skrze“ všechny věci je totéž, jako nevidět.⁸²

Tím ztratíme to, co můžeme v tao naléznout – konkrétní realitu. „*Mluvíme-li z pozice tao, můžeme říci, že člověk má moc nad sebou...Ale v okamžiku, kdy z tao vystoupíme a na tao pohlížíme jako na pouhý subjektivní produkt, tato možnost zmizela...a vítězství člověka nad sebou znamená prostě, že Upravovači vládnou nad upraveným lidským materiálem, světem v údobí po humanitě...*“⁸³

Vnímá subjektivizaci tao jako zničení člověka, protože vykročením za tao lidé přestávají být lidmi, vykročili do prázdna. Není už žádný objektivní důvod pro jakékoliv chování a to včetně např. zachování druhu. Tím že člověk definitivně zvítězil, se připravil o lidství.⁸⁴

C.S. Lewis ale očekává změnu jinou než tři výše vyjmenované. Změnu z Božích tvorů v Boží syny s tím, že k prvnímu případ této změny došlo vtělením Krista (který je samozřejmě víc než „jen“ to, ale samým „počátkem, středem a životem všech nových lidí“). S tím, ale že „sázky“ jsou stejně vysoké. „*Odpadnutím v dřívějších krocích znamenalo nejvyšší ztrátu několika let na zemi: velmi často ani to ne. Odpadnutím při tomto kroku ztrácíme cenu, která je (v nejdoslovnějším výkladu) nezměrná. Protože teď nastal kritický okamžik. Po staletí vedl Bůh přírodu až k bodu, kdy může vydat tvory, kteří mohou (chtějí-li) být vyňati z přírody, kteří se mohou stát ‚bohy‘.*“⁸⁵

7.1 Popis nového člověka

V předchozích kapitolách jsem popisoval, jak C.S. Lewis rozumí důvodu proč člověk potřebuje ospravedlnění, a jeho pohled na to zda a jak jsme spaseni „Vírou nebo skutky“. Dostáváme se k tomu, jak autor popisuje „Nového člověka“.

Toto téma je opět přítomno průřezově v různých typech díla. V beletristické části je mu věnována podstatná část v knize Dokud nemáme tvář. V novém zpracování starověkého mýt

⁸² LEWIS, C. S. *Zničení člověka neboli Úvahy o vzdělání se zvláštním zaměřením na výuku angličtiny ve vyšších třídách*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství), str.36.

⁸³ tamtéž

⁸⁴ srov. tamtéž

⁸⁵ LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993, str. 155.

o Kupidovi a Psýché je hlavní hrdinka Orual vystavena utrpení (smrt nejmilovanější osoby Psýché), které je podle Lewise Božím megafonem v tomto hluchém světě⁸⁶. Přes sebelítost tváří v tvář utrpení se i díky imaginaci pomalu proměňuje a získává ‚svou tvář‘, krásnější než měla. Po pasáži, kdy se střetne s bohy a vznese jim svou obžalobu na jejich krutost, se ve vidění setkává s Psýché, kterou ztratila, a která je již ‚jako bohyně‘ a poté se setká i s Bohem. Podobný motiv se vyskytuje ve Velkém rozvodu nebe a pekla, kdy ale Orual na rozdíl od postavy matky z Velkého rozvodu nebe a pekla pochopí, že:

...v určitém smyslu dokonce ani Psýché nebyla nikým. Milovala jsem ji láskou, kterou bych dříve nebyla považovala za možnou, a zemřela bych pro ni jakoukoliv smrtí. A přesto to nebyla, ne nyní, Psýché, na kom záleželo. Nebo záleželo-li na ní (a ach, jak nesmírně na ní záleželo), tedy kvůli někomu jinému. Na zemi, na nebi a na slunci a na všem, co kdy bylo a bude, záleželo jen kvůli němu. A on přicházel. Ten nejděsivější i nejkrásnější – jediná skutečná krása i jediný skutečný děs – přicházel.⁸⁷

Názor C.S. Lewise, který je popsán výše – tedy názor, že *pád* člověka, jeho nejhorší čin – spočívá v popření, že vše patří Bohu, je zde rozveden tím, že teprve při návratu ke správnému vnímání dostane člověk vše, co Bohu svobodně dává se mu vrátí proměněné a co si ponechá, se mu stane utrpením a peklem.

V knize *Zázraky*, ve které se snaží vyargumentovat možnost zázraků, Lewis opět odkazuje na sv. Pavla, když popisuje, že „netoužíme po tom, abychom byli zbaveni šatů, ale abychom byli znovu oblečeni.“⁸⁸

⁸⁶ srov. LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, str. 74.

⁸⁷ LEWIS, C. S. *Dokud nemáme tvář*. Druhé vydání. Přeložil Jan ŠRAML, přeložil Michaela ŠRAMLOVÁ. Praha: Návrat domů, [2016], str. 280.

⁸⁸ LEWIS, C.S. *Zázraky*. Praha: Návrat domů, 2014, str.211.

8 ZÁVĚR

Záměrem práce bylo najít a popsat způsob, jakým se C.S. Lewis vyrovnal s problematikou ospravedlnění ze své pozice autora píšícího pro křesťany (téměř) všech konfesí.

Na základě rozboru míst z jeho díla, která výše cituji, je evidentní, že člověk do stavu, kdy ospravedlnění potřebuje, došel tím, že si chtěl některé (nebo všechny) oblasti svého života přivlastnit tak, jako by byl jejich stvořitelem a pánem. Tento první a největší hřích je podle Lewise důvodem *pádu*. Aby člověk mohl být ospravedlněn, nemůže se domnívat, že morálka je přežitá nebo zbytečná a že stačí milost bez snahy o život podle *zákona*. Právě díky snaze o život podle *zákona* ale zjistí, že se mu to i přes veškerou snahu nedaří. V tomto důležitém okamžiku jde podle Lewise o to, dát Bohu i tuto naši oblast života – tedy snahu o to dodržovat *zákon*. Tak v této části našeho života může začít působit Boží milost a člověk zbavený pýchy může (ale nutně nemusí) zjistit, že se mu daří žít mravněji. Je si ale od této chvíle vědom, že to vlastně není jeho zásluhou.

Tento bod je obzvláště významný. Lewis nikde nepíše, že se v tomto okamžiku člověk stane *nutně* zcela mravným a že tedy toto vzdání se poslední oblasti sebe sama vede ke svatosti celého života, tak jak je někdy popisována i v duchovní literatuře. T. Merton popisuje⁸⁹, že věřící je někdy i duchovními vůdci tlačen k postoji, že by jistě rád přijímal všechny těžkosti, kdyby víc věřil. S chutí by dělal činnosti, které nesnáší, kdyby se více obětoval Boží vůli, což by byl jasný důkaz o jeho svatosti. V knize *Dějiny duše*, na kterou T. Merton odkazuje jako na jedno z možných řešení problému stálého potýkání se s hříchem, nacházíme postoj podobný tomu Lewisovu. T. Merton zdůrazňuje, že věřící již nemusí klást důraz na hřích, který vede k tomu, že člověk „*upírá veškerou pozornost na sebe, na svou ubohou duši a pokání, namísto toho, aby věřil v Boží lásku, důvěřoval jeho nekonečné milosti a odevzdal se vedení jeho moudré Prozřetelnosti.*“⁹⁰

Z tohoto jiného úhlu pohledu se tak potvrzuje názor Lewise, že věřící má odevzdat Bohu i svou snahu žít podle *zákona*. Vše co člověk Bohu dá, mu Bůh podle Lewise vrátí „*vzkříšené*“ zpět – v tomto případě to může věřícího navíc bránit před skrupulózním myšlením.

Pokud člověk žije bez milosti, tak je podle Lewise téměř bez svobodné vůle. Hříšníci jsou podle něj nudně stejní a člověk zjišťuje, kolik z něj jsou jen návyky a vlivy okolí. Pokud člověk Bohu odevzdá vše, a to včetně touhy zvítězit nad svou slabostí jen vlastní silou, Bůh mu vrátí tuto schopnost podepřenou svou milostí. Ta pak může mít onu podobu, kterou nacházíme u apoštola Pavla, když hovoří o onom tajemném ostnu, který jej srážel a o kterém přesto vyznává: „*...ale on mi řekl: „Stačí, když máš mou milost; vždyť v slabosti se projeví má*

⁸⁹ MERTON, Thomas. *Vody Siloe*. Praha: Krystal OP, 2007, str. 244.

⁹⁰ tamtéž

síla.“ A tak se budu raději chlubit slabostmi, aby na mně spočinula moc Kristova.”(2Kor, 12,9)

9 PRAMENY A LITERATURA

9.1 Monografie

BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. Vyd. 2. Přeložil Daniela BLAHUTKOVÁ. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-87029-33-6.

EERDMANS, W.B. *Images of His World*. Cambridge: Willia B. Eerdmans Publishing Company, 2005. ISBN 0-8028-2800-0. str. 19

HOŠEK, Pavel. *Cesta do středu skutečnosti: směřování k nebeskému cíli duchovní pouti v myšlení a díle C.S. Lewise*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. Quaestiones quodlibetales. ISBN 978-80-7325-347-9.

HOŠEK, Pavel. *Kouzlo vyprávění: [proměňující moc příběhu a "křest fantazie" v pojetí C.S. Lewise]*. Praha: Návrat domů, c2013. ISBN 978-80-7255-293-1.

HOŠEK, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, 2004. ISBN 80-7255-099-3.

GULISANO, Paolo. *C. S. Lewis: ve světě fantasy a evangelia*. Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-239-2.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Utrpení Páně podle Jana: životodárná Moc ukřižovaného Slova (Jan 18,1-19,42)*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2021. ISBN 978-80-7566-208-8.

LEWIS, C. S. *Dokud nemáme tvář*. Druhé vydání. Přeložil Jan ŠRAML, přeložil Michaela ŠRAMLOVÁ. Praha: Návrat domů, [2016]. ISBN 978-80-7255-363-1.

LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. Praha: Návrat, 1993. ISBN 80-85495-19-8.

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie*. 3. vyd. Ilustroval Pauline BAYNES, přeložil Veronika VOLHEJNOVÁ. Praha: Fragment, 2012. ISBN 978-80-253-1614-6.

LEWIS, C. S. *Kosmická trilogie*. Přeložil Jana POŠMOURNÁ. Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-51-1.

LEWIS, C. S. *Kosmická trilogie*. Přeložil Jana POŠMOURNÁ. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-027-8.

LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, 1998. ISBN 80-85495-89-9.

LEWIS, C. S. *Přípitek zkušeného ďábla a jiné eseje*. 3. vyd. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, 2010. ISBN 978-80-7255-212-2.

LEWIS, C. S. *Úvahy nad žalmy*. Přeložil Jana POŠMOURNÁ, přeložil Alena ŠVECOVÁ. Praha: Návrat domů, [2015]. ISBN 978-80-7255-326-6.

LEWIS, C. S. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Přeložil Pavel VACHEK. Praha: Návrat domů, c2010. ISBN 978-80-7255-222-1.

LEWIS, C. S. *Svědectví o zármutku*. 2. vyd. Přeložil Ivana KULTOVÁ. Praha: Návrat domů, c2012. ISBN 978-80-7255-255-9.

LEWIS, C. S. *Velký rozvod nebe a pekla: [fantastický výlet z pekla do nebe : vyhlídková jízda autobusem pro některé, ale rozhodně ne pro všechny]*. 2. vyd. Přeložil Petr VERNER. Praha: Návrat domů, c2013. ISBN 978-80-7255-295-5.

LEWIS, C.S. *Zázraky*. Praha: Návrat domů, 2014. ISBN 978-80-7255-290-0.

LEWIS, C. S. *Zničení člověka neboli Úvahy o vzdělání se zvláštním zaměřením na výuku angličtiny ve vyšších třídách*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. Duchovní život (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-360-5.

KREEFT, Peter. *Pouť: duchovní mapa pro moderní poutníky*. Přeložil Immanuel MARIAE. Praha: Krystal OP, 2014. ISBN 978-80-87183-64-9.

MERTON, Thomas. *Vody Siloe*. Praha: Krystal OP, 2007. ISBN 978-80-85929-90-4.

POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-186-9

SMOLEN, Štěpán. *Sehnsucht: úvod k romantické touze*. Praha: OIKOYMENH, 2017. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-519-7.

UNDERHILL, Evelyn. *Podstata mystiky: a jiné eseje*. Praha: Dybbuk, 2008. ISBN isbn:978-80-86862-62-0.

VANAUKEN, Sheldon. *Přísné milosrdenství: C.S. Lewis a příběh velké lásky*. Přeložil Drahomíra HLÍNKOVÁ. Praha: Návrat domů, c1998. ISBN 80-85495-87-2.

WELLMAN, Sam. *C.S. Lewis: Poutník krajinou fantazie*. Přeložil Tomáš ADÁMEK. Praha: Návrat domů, c2000. Tvůrci dějin. ISBN 80-7255-018-7.

YOUNG, William P. *Křižovatky*. Vydání druhé. Přeložil Šárka KADLECOVÁ. Praha: Knižní klub, 2018. ISBN 978-80-242-6148-5.

9.2 Odborné časopisy

NOVOTNÝ, Vojtěch. „C. S. Lewis o přirozeném mravním zákoně,“ *Studia theologica* 13, č 4 (46) (2011)

9.3 El. monografie

<http://souvislosti.cz/OLD/clanek.php?id=774> (8.4.2021)

<https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.268317/page/n9/mode/2up> (8.4.2021)